

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙ

*САГАЧКО Ю.М., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сільське господарство є важливою складовою у забезпеченні сировиною сферу виробництва продуктів харчування. В Україні продовжує спостерігатися негативна тенденція в сільськогосподарському виробництві: зменшилися обсяги валової продукції, скоротилося поголів'я худоби, порушується дисбаланс між рослинництвом та тваринництвом. У 90-х роках минулого століття численні проблеми з безпечністю харчових продуктів стали причиною зневіри споживачів у безпечності продукції сільського господарства. Тому постало питання повернути втрачену довіру замовників до якісних і, найголовніше, безпечних харчових продуктів. Усі учасники ланцюга: від фермера – виробника кормів, перевізника, виробника харчових продуктів і до торгівельної мережі – розуміють, що на сьогодні умовою їх існування є саме якість продукції. Тому особливо актуальним є для галузі тваринництва перехід на інноваційний тип розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковим дослідження управління якістю сільськогосподарської продукції займалися такі вчені, як А. Глічев, П. Калита, В.Г. Андрійчук, О. Андрійко, В. Курило, М.В. Шульга, О. Піддубний, Ю. Битяк, В. Богущкий та інші. А також всесвітньовідомі вчені: Е. Демінга, Дж. Джурана, К. Ісікаві, Й. Кондо, Г. Тагуті, А. Фейгенбаума, Дж. Харрінгтона, Ш. Шигео.

Не менш важливі здобутки вітчизняних науковців в сфері якості: Р.В. Бичківського, М.І. Шаповала, Д.Ф. Крисанова, Л.Е. Басовського, Г.А. Саранчі, Т.І. Тарнавської, Н.А. Янківського. Визначення поняття якості носить доволі неоднозначний характер так, Ф. Кросбі трактує якість як відповідність вимогам, У. Демінг рахує, що управління якістю не означає її підвищення, а отримання такого рівня якості, на який розраховує ринок, А. Фегенбаум називає якість сукупністю властивостей, завдяки яким якість відповідає очікуванням споживача [1]. Але все ж залишаються малодосліджені питання щодо підвищення

ефективності виробництва продукції тваринництва, на основі впровадження інновацій в управління якістю продукції.

Формулювання цілей статті. Наразі сучасність характеризується стрімким розвитком технологій тому єдиним шляхом до виробництва безпечних і якісних продуктів тваринництва є формування системи управління якістю на основі інновацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи із чисельності науковців, які досліджують питання запровадження інноваційної діяльності в сферу АПК, потрібно зазначити її актуальність і необхідність. Згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 року № 40-IV, інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [2]. Що стосується галузі тваринництва, то вона має свої особливості щодо її розвитку на інноваційній основі це залежність виробництва від природно-кліматичних умов; використання у виробничому процесі біологічних активів - рослин і тварин, землі; недосконалий рівень організації менеджменту інноваційних процесів; значно вищі, в порівнянні з іншими галузями, виробничо-фінансові ризики. Тому і поняття інновації в тваринництві, на відміну від інших галузей, визначається як кінцевий результат діяльності не через запровадження нової або вдосконаленої продукції, а в основному вони реалізуються через запровадження в виробництво нової техніки, технології, організації виробництва, системи його управління, а особливо нових порід тварин, з метою отримання економічного, соціального, екологічного ефекту і прискорення процесу розширеного відтворення [3].

Сучасні умови, які склалися в нашій країні, а це відсутність внутрішнього ринку екологічної сільськогосподарської продукції, через високі ціни на неї, вимагають швидкої переоцінки каналів збуту, переорієнтації на нові ринки, пошуку стратегій залучення нових споживачів. Можливість виходу на європейський ринок експорту продукції сільського господарства підготвує сільгоспвиробників знаходити шляхи дотримання вимог, які ставляться Європейським Союзом до такої продукції, її кількості, асортименту та якості. У контексті євроінтеграції українським сільгоспвиробникам важливо відповідати не лише вимогам ЄС щодо безпечності харчової продукції, а й застосовувати знання з управління якістю. Це дозволить виправити

прогалини в окремих фазах розвитку вітчизняних підприємств і, відповідно, компетентності персоналу, що сприятиме процесу інтеграції українських аграріїв у європейську спільноту, розвиваючи культуру виробництва та застосовуючи найкращі практики управління якістю. Так, в Німеччині в 2002 році було запроваджено International Food Standart (міжнародний стандарт на харчові продукти, IFS). Крім IFS найвідомішими стандартами в галузі харчових продуктів є BRC Food, BRC loP, Dutch HACCP, GLOBALGAP, ISO 9001, ISO 14001, ISO 22000, ISO 22002-1(2,3) та FSSC. Ці стандарти відрізняються один від одного орієнтацією вимог (стандарт на систему чи продукт); глибиною застосування (горизонтальний або вертикальний стандарт); широтою застосування (регіональний, національний, міжнародний) [4]. У ЄС розроблено стратегію захисту тварин (Strategy on Animal Welfare), яка зорієнтована на забезпечення кращого інформування споживачів і компаній про добробут тварин, у тому числі через нанесення відповідної інформації на етикетку й упаковку продукції, одержаної від цих тварин. Протягом останнього десятиріччя з Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських районів фермерам виділялося близько 70 млн. євро на рік для підтримки добробуту тварин [5]. Тобто це свідчить до появи нових вимог до продукції сільського господарства, а отже і до систем управління якістю всіх учасників харчового ланцюга. Сьогодні Україна має можливості і умови для вирощування екологічної і безпечної сільськогосподарської продукції [6]. Хоча і причина є невтішною, нестача засобів на придбання хімічних препаратів, але носить в результаті позитивний характер.

Підвищення якості продукції вимагає додаткових затрат не тільки інтелектуальної праці, але, як правило, й матеріально-грошових вкладень. Як свідчить світова практика і, насамперед, досвід високо розвинутих країн Заходу, в усіх галузях народного господарства сформувалася стійка тенденція до зростання витрат на поліпшення якості продукції, що досягається, наприклад, застосуванням ефективних систем матеріального стимулювання за підвищення якості продукції [7]. Та поліпшення якості неможливе без оновлення матеріально-технічної бази підприємств, що становить чи не найбільшої частину інвестиційних затрат. Аналізуючи ситуацію сьогодення, на жаль, зазначимо, що на відміну від європейських виробників, які за основну мету сьогодні ставлять забезпечення якості виробленої сільськогосподарської продукції за рахунок екологізації виробничих процесів, українські виробники прагнуть швидкого отримання доходів, навіть ціною погіршення стану довкілля. Для вирішення цієї проблеми

Україні необхідно піти по шляху розвитку Японії і низки країн Західної Європи: використовувати інноваційні технології в обробці земель, в посіві сільськогосподарських культур, відмовитися від застосування синтетичних комбінованих добрив і пестицидів, замінивши їх сертифікованими органічними добривами [6]. А що стосується галузі тваринництва, то завдяки біотехнології, а точніше кормам створених за її допомогою, можливо підвищити продуктивність тварин, а також підвищити вміст гумусу в ґрунті.

Широкий спектр чинників, які неоднаковою мірою, на різних рівнях із різних сторін у сукупності формують передумови, що уможливають випуск неякісної, небезпечної та фальсифікованої продукції, закономірно підводять до важливості ролі системи органів державного управління у сфері якості та безпеки сільськогосподарської продукції. Ці органи вирізняються з-поміж інших управлінських інстанцій не лише тому, що їх діяльність пов'язана з практичною реалізацією завдань, функцій і владних повноважень щодо гарантування безпеки населення, а й за характером предмета управління.

Вихідними положеннями для формування повноважень органів державного управління у сфері якості та безпеки сільськогосподарської продукції є норми Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів» щодо державного забезпечення безпечності та якості харчових продуктів. Ефективне здійснення управлінської діяльності у галузі якості та безпеки сільськогосподарської продукції забезпечується впливом суб'єктів управління за допомогою законів і нормативних документів, а також системи державного нагляду.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України планує до 2020 року створити адаптовану до вимог Світової організації та Євросоюзу систему технічного регулювання, що дозволить українським виробникам безперешкодно виходити на іноземні ринки.

Так, Закон України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» ухвалений Верховною Радою 18 травня минулого року. Окремі положення вступили в дію 5 липня 2017 року [8]. В цілому ж Закон набрав чинності 4 квітня 2018 року, є неабияким кроком у реформуванні системи державного контролю безпечності харчових продуктів, її наближенні до європейських принципів здійснення контролю, що є надзвичайно важливим у контексті виконання зобов'язань в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Закон визначає правові та організаційні

засади державного контролю, що здійснюється з метою перевірки дотримання операторами ринку законодавства про харчові продукти, корми, здоров'я та благополуччя тварин, а також законодавства про побічні продукти тваринного походження під час ввезення (пересилання) таких побічних продуктів на митну територію України.

Висновки. Отже, реалії сьогодення для прибуткового ведення господарства, особливо тих сільськогосподарських підприємств, які займаються тваринництвом в умовах жорсткої конкуренції є впровадження інновацій. Досвід інших країн свідчить, що з запровадження інноваційних технологій в тваринництві підвищиться продуктивність тварин, а також поліпшити якість ґрунту. Звісно політика держави повинна бути направлена на проведення досліджень в сфері інновацій. Наразі потрібно задовольняти потребу споживачів в високоякісній продукції. Якість продукції визначається ефективністю системи управління. В Україні це можливо здійснити шляхом законодавчої та нормативної підтримки держави. Але разом з тим потрібно змінити менталітет громадян через роз'яснювальні роботи. Впровадження ефективних систем якості вимагає високого професіоналізму, вміння пристосовуватись до нових методів і способів управління якістю з боку керівників усіх рівнів.

Література.

1. Мороз О.В. Організаційно-економічні фактори управління якістю на підприємствах : монографія. / О.В. Мороз, Л.М. Ткачук. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2005. – 137 с.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс]: від 4 липня 2002 року № 40-IV: за станом на 4 грудня 2012 р. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
3. Особливості інноваційного розвитку галузі тваринництва в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://investycii.org/>.
4. Євроінтеграція вимагає від українських виробників управляти якістю та безпечністю харчової продукції: (матеріали від 10.07.2014 офіційного сайту «Agrotimes») [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agrotimes.net/journals>.
5. Katsarova I. Animal welfare protection in the EU [Electronic resource] / I. Katsarova. – Access mode: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130438/LDM_BRI\(2013\)130438_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130438/LDM_BRI(2013)130438_REV1_EN.pdf).
6. Инновационные ресурсосберегающие технологии в растениеводстве [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vodoley.dn.ua/>
7. Кушнір С.О. Стан та перспективи інвестування в підвищення якості сільськогосподарської продукції [Текст] / С. О. Кушнір // Український журнал прикладної економіки. – 2016. – Том 1. – № 5. – С. 48-59.

8. Закон України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» від 18.05.2017 № 2042-VIII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2042-19>.

References.

1. Moroz O.V., & Tkachuk L.M. (2005). *Organizacijno-ekonomichni faktory upravlinnya yakisty na pidpr'yemstвах* [Organizational and economic factors of quality management at enterprises]. Vinny`cya: UNIVERSUM-Vinny`cya, p. 137 [in Ukrainian].

2. Zakon Ukrainy` «Pro innovacijnu diyal`nist`» vid 4 ly`pnya 2002 roku № 40-IV: za stanom na 4 grudnya 2012 r. [Law of Ukraine «On Innovation Activity» July 4, 2002 No. 40-IV: As of December 4, 2012]. (n.d.) *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15> [in Ukrainian].

3. Osobly`vosti innovacijnogo rozvy`tku galuzi tvary`nny`cztva v Ukraini [Features of innovative development of animal husbandry in Ukraine]. (n.d.) *investycii.org*. Retrieved from <http://investycii.org/> [in Ukrainian].

4. Yevrointegraciya vy`magaye vid ukrayins`ky`x vy`robn`kiv upravlyat` yakisty ta bezpechnosti xarchovoyi produkciyi: (materialy` vid 10.07.2014 oficijnogo sajtu «Agrotimes») [European integration requires Ukrainian producers to manage the quality and safety of food products]. (n.d.) *agrotimes.net/journals*. Retrieved from <http://www.agrotimes.net/journals>. [in Ukrainian].

5. Katsarova I. Animal welfare protection in the EU. Retrieved from [http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130438/LDM_BRI\(2013\)130438_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130438/LDM_BRI(2013)130438_REV1_EN.pdf) [in English].

6. Innovatsionnye resursoberegayuschie tehnologii v rastenievodstve [Innovative energy saving technologies in crop production]. (n.d.) *vodoley.dn.ua*. Retrieved from <http://www.vodoley.dn.ua/> [in Ukrainian].

7. Kushnir S.O. (2016). Stan ta perspekty`vy` investuvannya v pidvy`shhennya yakosti sil`s`kogospodars`koyi produkciyi [Status and prospects of investment in improving the quality of agricultural products] *Ukrayins`ky`j zhurnal pry`kladnoyi ekonomiky` – Ukrainian Journal of Applied Economics*, Vol. 1, No 5, pp. 48-59 [in Ukrainian].

8. Zakon Ukrainy` «Pro derzhavny`j kontrol` za dotry`mannyam zakonodavstva pro xarchovi produkty`, kormy`, pobichni produkty` tvary`nnoho poxodzhennya, zdorov'ya ta blagopoluchchya tvary`n» vid 18.05.2017 № 2042-VIII. [Law of Ukraine «On state control over compliance with legislation on food products, feed, animal by-products, animal health and welfare» v. May 18, 2017, No. 2042-VIII]. (n.d.) *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2042-19>. [in Ukrainian].

Анотація.

Сагачко Ю.М. Формування системи управління якістю продукції тваринництва на основі інновацій.

У статті розкрито необхідність виробництва якісних і безпечних продуктів тваринництва, що призведе до підвищення ефективності даної галузі і виведення її з депресивного стану. Обґрунтовано, що вихід з кризи можливо лише при переході на інноваційний тип розвитку. Що передбачає застосування біотехнології в тваринництві, що призведе до підвищення продуктивності, а також і покращення якості земель. Визначено особливості галузі тваринництва щодо її розвитку на інноваційній основі. І виходячи з цього наведено визначення поняття інновація для тваринницької галузі. Проаналізовано досвід країни ЄС з випуску екологічної сільськогосподарської продукції і вимог до неї. А також розкрито необхідність створення державних інституцій щодо контролю якості та безпечності сільськогосподарської продукції, і фінансової підтримки інноваційної діяльності.

Ключові слова: сільське господарство, тваринництво, інновації, якість сільськогосподарської продукції, органи державного управління.

Аннотация.

Сагачко Ю.Н. Формирование системы управления качеством продукции животноводства на основе инноваций.

В статье раскрыта необходимость производства качественных и безопасных продуктов животноводства, приведет к повышению эффективности данной отрасли и вывода ее из депрессивного состояния. Обосновано, что выход из кризиса возможен только при переходе на инновационный тип развития. Предполагающего применение биотехнологии в животноводстве, приведет к повышению производительности, а также и улучшение качества земель. Определены особенности отрасли животноводства по ее развитию на инновационной основе. Из исходя из этого приведено определение понятия инновация для животноводческой отрасли. Проанализирован опыт стран ЕС по выпуску экологической сельскохозяйственной продукции и требований к ней. А также раскрыта необходимость создания государственных институтов по контролю качества и безопасности сельскохозяйственной продукции, и финансовой поддержки инновационной деятельности.

Ключевые слова: сельское хозяйство, животноводство, инновации, качество сельскохозяйственной продукции, органы государственного управления.

Abstract.

Sagachko Yu.M. Formation of a quality management system for livestock products based on innovations.

The article reveals the need to produce high-quality and safe livestock products, will lead to an increase in the efficiency of this industry and its withdrawal from a depressive state. It is substantiated that a way out of the crisis is possible only in the transition to an innovative type of development. Envisaging the use of biotechnology in animal husbandry, will lead to increased productivity, as well as improved land quality. The features of the livestock industry for its development on an innovative basis. And based on this, the definition of innovation for the livestock industry is given. Analyzed the experience of the EU countries in the production of organic agricultural products and requirements for them. And also revealed the need to create state institutions to control the quality and safety of agricultural products, and financial support for innovation.

Key words: agriculture, animal husbandry, innovations, quality of agricultural products, government bodies.